

ศาสตราจารย์ ดร. อิมมานูเอล คานท์

อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เป็นนักปรัชญาและนักการศึกษาชาวเยอรมันเกิดที่เมืองโคนิกสเบิร์ก (Königsberg) เมื่อวันที่ 23 เมษายน ค.ศ. 1724 บิดาเป็นช่างทำบังเหียนม้า

การศึกษา

คานท์ เป็นเด็กฉลาด พ่อแม่เป็นครูจึงได้รับการอบรมสั่งสอนแต่สิ่งที่ดี อายุ 7 ปี เข้าเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่ โรงเรียนเฟรดเดอริกเซียนัม (Fredericianum) ณ ที่นั่นเขาได้เริ่มเรียนเกี่ยวกับเทววิทยา (Theology)

ตามที่มารดาต้องการ ครั้นอายุ 16 ปี คือ ค.ศ. 1740 ก็เข้าเรียนมหาวิทยาลัยโคนิกสเบิร์ก ขณะเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยสามารถหาเงินสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียนด้วยการรับจ้างสอนเพื่อนๆ นักศึกษาไปพร้อมๆ กับการขยันขันแข็งในการเล่าเรียน คานท์เรียนจบได้รับปริญญาใน ค.ศ. 1747 ก็ออกไปทำงานเป็นครูอยู่ระยะหนึ่ง ค.ศ. 1754 ท่านกลับเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเดิม อีกหนึ่งปีต่อมาได้เสนอวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกและได้รับอนุมัติเป็นดุษฎีบัณฑิต

อิมมานูเอล คานท์ (1724-1804)

ประวัติการทำงาน

เมื่อคานท์ได้ปริญญาเอกแล้วก็สมัครเข้าเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยโคนิกสเบอร์กและทำงานอยู่ที่นั่นติดต่อกันเป็นเวลา 42 ปี

คานท์ต้องสอนนักศึกษาหลายวิชา เช่น ตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และภูมิศาสตร์กายภาพ เป็นต้น นับว่าเป็นงานที่หนักมาก แต่ท่านก็สามารถปลีกเวลาเขียนเอกสารทางวิชาการได้จำนวนมาก มีมหาวิทยาลัยหลายแห่งเชิญคานท์ไปสอนแต่ท่านปฏิเสธทั้งหมด ทั้งนี้เพราะต้องการที่จะสอนอยู่ ณ บ้านเกิดของตนเอง คานท์อุตสาหะสอนมาเป็นเวลา 15 ปี จึงได้เป็นศาสตราจารย์ และใน ค.ศ. 1786 ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยโคนิกสเบอร์ก ขณะนั้นคานท์มีอายุ 62 ปี

ในด้านการสอน คานท์ใช้วิธีสอนให้นักศึกษารู้จักคิดและเรียนด้วยการคิดเองเป็นส่วนใหญ่ คานท์เขียนหนังสือไว้หลายเล่ม ในจำนวนนั้นมีหนังสืออยู่ 3 เล่ม ซึ่งมีส่วนช่วยเป็นอย่างมากในการสอนด้วยวิธีนี้ หนังสือ 3 เล่มนั้นคือ

1. Critique of Pure Reason
พิมพ์ ค.ศ. 1781
2. Critique of Practical Reason
พิมพ์ ค.ศ. 1788
3. Critique of Judgment
พิมพ์ ค.ศ. 1790

ความเชื่อและการดำรงตน

คานท์มีความเชื่อว่า “ในวิถีการดำรงชีพของแต่ละบุคคลนั้น จิตใจย่อมมีส่วนที่สำคัญมากที่มีอำนาจสร้างสรรค์ความเป็นอยู่และการ

กระทำ ไม่เพียงแต่ของตนเองเท่านั้น แต่จะยังผลถึงอนุชนรุ่นต่อไปด้วย” ซึ่งตรงกับคำกล่าวที่ว่า “ผู้ใหญ่ในวันนี้ คือตัวอย่างที่ดีหรือเลวของอนุชนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต” นั่นเอง ดังนั้นคานท์จึงวางตนเสมอต้นเสมอปลายทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีตามที่ท่านสั่งสอนลูกศิษย์ของเขาเสมอมา ท่านให้คุณค่าสูงทั้งในหน้าที่การงานในด้านศีลธรรมจรรยา และในด้านความเป็นคนในสังคม คานท์จึงได้รับการยกย่องเป็นอย่างยิ่งทั้งในด้านการสอนเพื่อยกระดับจิตใจ และในด้านการเผยแพร่ความรู้ความคิดทางปรัชญา

ผลงานทางด้านปรัชญา

อิมมานูเอล คานท์ เป็นนักปรัชญาฝ่ายจิตนิยมสมัยใหม่ (Neo - idealism) ท่านได้นำเอาปรัชญาของยุโรปสองสายมารวมกัน คือนำเอาลัทธิเหตุผลนิยม (Rationalism) ของเดส์คาร์ตส์, สปิโนซา, ไลบ์นิซ และลัทธิประจักษ์นิยม (Empiricism) ของจอห์น ลอค, เบิร์คเลย์ และฮูม รวมเข้าเป็นอภิปรัชญาของท่านเอง ซึ่งมีผลให้ท่านกลายเป็นนักปรัชญาเยอรมันคนแรกที่ก่อตั้งกลุ่มปรัชญาเยอรมันใหม่ คานท์เป็นผู้ที่สามารถทำให้นักเหตุผลนิยมซึ่งปฏิเสธประจักษ์นิยมและนักประจักษ์นิยม ซึ่งปฏิเสธเหตุผลนิยมได้ค้นพบระบบใหม่ ซึ่งสามารถตอบปัญหาที่ทั้งสองกลุ่มประสพร่วมกันได้โดยปราศจากความขัดแย้ง

ในด้านญาณวิทยา (Epistemology) คานท์เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของผัสสะในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของความรู้ ท่านชี้ให้เห็นว่าความรู้เกิดขึ้นเพราะสิ่งสำคัญ 2 ส่วนคือ หนึ่ง การรับรู้ (perception) ที่เกิดจากสิ่งต่างๆ

ผ่านเข้าสู่ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และสมอง สังกัป (concept) ที่ทำให้ความเข้าใจและความนึกคิดเกิดขึ้นในจิตใจทำให้เกิดการเรียนรู้ คานท์กล่าวว่า “*สังกัปที่ปราศจากผัสสะ คือความว่างเปล่าและผัสสะที่ปราศจากสังกัปคือ ความมีตัวตน*” ซึ่งตรงกับญาณวิทยาในพุทธศาสนาที่สอนไว้ว่า “*วิชาเกิดจากอายตนะทั้งหก*” คือ การเรียนรู้ เกิดจากผัสสะทั้งอายตนะภายนอกคือ รูป เสียง กลิ่น รส ผัสสะ ธรรมารมณ์ และอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ร่วมกันนั่นเอง

ในด้านคุณวิทยา (Axiology) คานท์ตั้งหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์ไว้ว่า

1. คุณค่าทางศีลธรรมเป็นคุณค่าที่ตายตัวไม่ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ หรือตัวบุคคล
2. การกระทำดีต้องทำตามกฎศีลธรรม (moral law) ซึ่งเป็นลักษณะสากล (universally approved)
3. การกระทำดีเกิดจากเจตนาดี เป็นการกระทำตามหน้าที่ การกระทำตามหน้าที่เป็นการกระทำที่มีค่าทางจริยธรรม (ในเรื่องนี้ท่านพุทธทาสภิกขุสอนตรงกันว่า การกระทำตามหน้าที่คือการปฏิบัติธรรม)

ในที่นี้ สิ่งที่ประสงค์จะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนก็คือ ปรัชญาตะวันตกตามแนวความคิดของอิมมานูเอล คานท์ นั้นตรงกับปรัชญาตะวันออกในส่วนของพระพุทธศาสนาอยู่มาก

อิมมานูเอล คานท์ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1804 เมื่อมีอายุ 80 ปี

คานท์เป็นนักปรัชญาคนหนึ่งที่คุณเซอร์มันยกย่องมาก ท่านได้รับการเชิดชูเกียรติโดยทำเหรียญทองแดงเป็นที่ระลึก เมื่อวันถึงแก่กรรมของท่านครบ 100 ปี คำจารึกซึ่งปรากฏบนเหรียญที่ระลึกนั้นนำมาจากข้อความตอนหนึ่งในหนังสือ **Critique of Practical Reason** ว่า

“Two things fill the heart with ever renewed and increasing wonderment and reverence, the more often and the more lastingly we meditate upon them : The starry firmament above me and the moral law within me”

คำจารึกรำลึกถึง คานท์ มีสาระสำคัญอยู่ในบทร้อยกรองต่อไปนี้

“สองสิ่งบรรจุในหัวใจด้วย
สิ่งอันนวยความอัศจรรย์หลาย
ทั้งความเคารพรักมิเสื่อมคลาย
ที่ขยายคงใหม่เหมือนหมายปอง
ด้วยเวลานั้นนานและเนื่องนิจ
เราครุ่นคิดได้ตรงตรงสิ่งทั้งสอง
คือพระเจ้าดาวฟ้าเหนือข้าเรื่อรอง
กับกฎของศีลธรรมในข้าเอ๋ย”

(ดร.ปรีชา ธรรมา ร้อยกรอง)

วรวินัย วตินสรากร